

TEKNOKRATİK TEORİ: TARİHSEL PERSPEKTİFTE TEMEL TEMALAR¹

Cangül TOSUN²

Fatih KESKİN³

ÖZET

Teknokrasi, yönetim sistemi olarak vasıl olmamasına rağmen projenin ortaya çıkardığı konular günümüz politik ve sosyal teorisinde ciddi ilgi uyandırmaktadır. Uzmanlar her ortamda bulunmakta ve onların toplum içindeki işlevleri, çağımızın en temel sosyal ve politik meseleleri arasında tanımlanmaktadır. Ancak, erken ve modern teknokrasi gelişme teorileri arasında önemli bir fark vardır. Daha önceki teknokratik yazarlar, yönetim süreçlerinde bilginin politikanın yerini aldığını söylemişler ise de; önde gelen çağdaş teorisyenler, uzmanların yükselişinde politikanın terkini artık başlı başına bir unsur olarak görmemektedirler. Bazı post endüstriyel yazarlar, teknokratik stratejilerin sadece doğal olarak daha teknik yeni bir politika türüne öncülük edeceği fikrini sürdürmektedirler. Nitekim çalışma, bu önermeden kendi ana temasını belirler; “uzmanlığın politikası.”

Anahtar Kelimeler: Teknokrasi, Uzmanlık, Modernite, Pozitivizm.

1 **FISCHER, Frank** (1990), *Technocracy and The Politics of Expertise*, California: Sage Publications (The Technocratic Project: Its History and Agenda başlıklı ikinci bölümden, sy. 59-76, çevrilmiştir).

2 **Cangül TOSUN**, *Sanayi ve Teknoloji Uzmanı, Verimlilik Genel Müdürlüğü* Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Doktora Öğrencisi.

3 **Fatih KESKİN**, *Doç. Dr.*, Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Halkla İlişkiler Anabilim Dalı.

TECHNOCRATIC THEORY: THE BASIC THEMES IN HISTORICAL PERSPECTIVE

ABSTRACT

Even though technocracy has yet to arrive as a governing system, the issues posed by the project are now seen to be critical concerns in contemporary political and social theory. In every environment, there are experts and their functions in society are recognized to be among the most fundamental social and political issues of our time. There is, however, an important difference between early and modern theories of technocratic development. Whereas earlier technocratic writers saw knowledge replacing politics in governance processes, leading contemporary theorists no longer necessarily see the ascent of experts ushering in the demise of politics per se. Some postindustrial writers maintain that technocratic strategies only lead to a new type of politics, much more technical in nature. Indeed, it is from this premise that the study draws its primary theme; "the politics of expertise."

Keywords: Technocracy, Expertise, Modernity, Positivism.

İnsanların yeni entelektüel liderliğe güvenleri, doğası gereği, bir zamanlar teolojik liderlerine duyduklarından tamamen farklıdır. Uzmanların görüşlerine güven tamamen farklı bir karaktere sahiptir. Bir gün bilime dayalı bir despotizm kurulacağı korkusu, gü-lünç ve saçma bir fantezidir. Böyle bir şey sadece pozitivist düşünceye tamamen yabancı zihinlerde ortaya çıkabilir.

CLAUDE HENRI SAINT-SIMON

Rahat, düzgün, makul, demokratik özgürlük, teknik ilerlemenin bir göstergesi olarak en çok ileri sanayi toplumunda rastlanmaktadır. Teknolojik toplum, teknik kavramları ve yapıları hâlihazırda yöneten bir tahakküm sistemidir. Teknoloji ortamında kültür, siyaset ve ekonomi tüm alternatifleri tüketen veya reddeden, her zaman her yerde var olan bir sisteme karışır. Teknolojik rasyonellik siyasi rasyonelite haline gelmiştir.

HERBERT MARCUSE

1. MODERNİTE VE TEKNİK RASYONELLİĞİN YÜKSELİŞİ

Teknokrasinin, kültürel geçmişimizle ilişkili derin kökleri vardır, özellikle de modern Batı geleneğinin bilimsel ve teknolojik dünya görüşlerinde. Bu açıdan teknokratik düşünce 17. yüzyılın başlarında "modernite" olarak adlandırılan dönemin ürünüdür. Aslında bu, Avrupa'da giderek bilim ve teknoloji tarafından şekillendirilen Batılı bir yaşam biçiminin ortaya çıkmasına işaret eder. Langdon Winner'ın dediği gibi; modernite, son iki ya da üç yüzyıl boyunca "insanoğlunun bilimsel ve teknolojik aktivitelerinin çeşitliliği, çok yönlülüğü

ve etkililiğindeki şaşırtıcı artışı” anlamına gelir. Etkisi, modern hayatın hemen hemen her yönüne yansır. “Fiziksel gerçekliğin bilgisinin genişlemesiyle, insanların enerji ve malzemelerin muazzam yeni kaynaklarından yararlanması ve imalat, tarım, ulaşım, iletişim, tıp ve savaşın daha büyük, daha karmaşık, daha üretken biçimlerini tasarlaması mümkün olmuştur.” “Bu gelişmeler; kişi başına düşen gelirden artış, daha uzun yaşam beklentisi, dünya nüfusunun hızla genişlemesi, okuryazarlık artışı, sosyal rollerin çoğalması gibi bir dizi geniş sosyal, ekonomik, demografik ve politik değişikliklerle beraber uygar yaşam için tamamen yeni bir karakter getirmiştir” [1].

20. yüzyıla gelindiğinde, bu yüzyılın özellikle ikinci yarısında, toplumda bilim ve teknolojinin etkisinin tarihini yazmak artık yeterli değildi. Gerçekten Batı’da kapitalizmin uzun süren ideolojik hegemonyasına tam anlamıyla karşı çıkmak için bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi vurgulayan dünya görüşü vücut bulmuştu. Bazı yazarlar, aslında, çok uzak olmayan bir gelecekte bilim ve teknolojinin ortaya çıkardığı kurumların kapitalist sisteme hakim olacağını iddia ederler. Bu yazarlardan çok az bir kısmı, bilim ve teknolojinin bu tarihsel yükselişini Robert Heilbroner’dan daha canlı bir şekilde vurgular. Heilbroner bunu, “Ortaçağ döneminde pazarın ilk belirtileri gibi”, “bilim ve onun teknolojisi; dolambaçlı istikameti, sonunda kapitalizm çağının yüzeyine ulaşan büyük bir yeraltı nehri olarak ortaya çıkar” şeklinde açıklar. Ve piyasa kapitalizminin eski güçleri gibi, “şimdi su yüzünde olan bilimsel değişim nehrinin, mevcut tabiatına doğru kendi kanalını kesmesi gerekiyor.” Bu, var olan toplumsal araziye derinden değiştiren bir kanaldır. Heilbroner, değişikliğin kapitalizmin çöküşünün işareti olabileceğini ileri sürer. O, soruyu şu şekilde ortaya koyar:

Günümüzde hangi gücün kapitalizmin ayrıcalık ve fonksiyon kalelerinin altını oymak ve onların yerine kendi kurumlarını ve sosyal yapılarını oluşturmak için ne zaman yeterince güçlü olabileceğini sorarsak, cevap kuşkusuz çağımıza egemen olan bilimin ve bilimsel teknolojinin gücü olur [2].

Modern toplum, basit ifadeyle, bilim ve teknolojinin etkilerinden ayrı olarak anlaşılabilir. Moore; “anlaşılmaz olan; geleneksel ya da modern öncesi bir toplumun Batı dünyasının ekonomik olarak zengin ve siyasi açıdan da nispeten istikrarlı, gelişmiş uluslarını karakterize eden teknoloji ve ilgili toplumsal örgütlenme tiplerine ‘toplam dönüşümdür” [3] diye yazar. Başka bir yazar, modern politik gelişmenin; “toplumların, sermaye ve modern teknoloji akışını soğurmak için kendilerini giderek yeniden yapılandırdığı gibi yönetimin ve politikaların yeni ve daha karmaşık formlarda detaylandırılmasından” meydana geldiğini açıklar [4].

Teknolojileri, özellikle makineler gibi maddi nesnelere olarak düşünmek bir gelenektir. Ancak böyle bir anlayış, modern teknolojinin önemini yakalama konusunda başarısız olur. En geniş anlamıyla, terim, bugün genel olarak hem maddi hem de sosyal insan aktivitelerini etkili bir şekilde tasarlayan rasyonel yöntemlerin bütünlüğünü ifade eder. Teknoloji sözcüğü tam anlamıyla, “siste-

matik, disiplinli, hedeflere yönelik yaklaşım"ı işaret eder. Bu, belirli sonuçlara etkili bir şekilde ulaşmak için bir sistem kavramı ve hassas bir ölçü hesabı kullanımını içerir [5]. Bazıları, bu anlamda, eşanlamlı teknik terimini kullanır [6].

Giderek teknoloji ve tekniklerinin zorunlulukları etrafında yapılan toplumun temel kurumları yavaş yavaş fakat sistematik olarak akıl ve eylem odaklı teknik yöntemler etrafında düzenlenmiştir. Teknolojik yeniliklerin akışını yönlendirmek ve uygulamak üzere tasarlanmış organizasyonlar, teknolojinin kriterlerine uyum sağlamak için kendilerini yapılandırmıştır. Örgüt kuramı dilinde, bu kurumlar giderek "teknik rasyonalite" ilkeleri etrafında yeniden yapılandırılmıştır. Teknik rasyonel kurum, etkin eylem kurallarıyla sıkı bir şekilde yönetilen bir kurumdur. Etkililik, örgütsel eylemin standardı haline gelmiştir.

Modern teknokrasi teorisi ve pratiği, bu teknik ve örgütsel güçlere bir cevaptır. Modern teknokratlar bu teknolojik odaklı kurumların hem ürünleri hem de aktörleri olarak düşünülmelidir. Aktör olarak teknokratlar, güncel teknolojilerin gereksinimlerine uyumlu kılmak için kurumları yönetir, onlara rehberlik eder ve yeniden yapılandırır. Teknokratların metodoloji dilindeki araçları ve stratejileri, teknik rasyonalite mantığı tarafından yönlendirilir.

Hiçbir sosyal kuramcı, teknik rasyonalitenin gelişimi ve yükselişini anlamamızda büyük Alman sosyolog Max Weber'den daha fazla katkıda bulunmamıştır. Weber; bilgi, bilimsel akıl ve araçsal rasyonalitenin özel bir biçiminin Batı Avrupası'nda görünüşü gibi teknik rasyonalite ve modern teknokratik dünya görüşünün yükselişini kritik güç olarak tanımlar. 16. ve 18. yüzyıllar arasında bilimsel ve teknik akıl, bir bütün olarak toplumun temel güçleri olarak kurumsallaştırılmıştır. Weber'in görüşüne göre bu, modern toplumun sekülerleştirilmesinin belirli bir özelliği haline geldi ki, Weber bunu çeşitli şekillerde dünyanın "entelektüelleştirilmesi" ya da "rasyonalizasyonu" olarak tanımlandı. Akıl bu yeni biçimi şu özellikleri içermektedir: (1) bilgi ve deneyimin gelişmiş bir biçimde matematize edilmesi, (sosyal olduğu kadar doğal); (2) hem bilimsel bilgi hem de toplumsal yaşamın yönetiminin kökenindeki rasyonel - genellikle de deneysel - deliller üzerinde bir ısrar; ve (3) uzman yetkililerin teknik eğitilmiş örgütünün ortaya çıkışı ve evrimi. Hem teknolojik hem de yönetsel bu uzmanlar, "tüm varlığımızın kesinlikle kaçınılmaz bir durumu" haline gelmiştir [7].

Bilimsel ve teknik akıl üzerindeki bu yeni vurgunun ayırt edici özelliği, bilginin "biçimlendirilmesi"dir. Yüzyıllardır insan ilişkilerinin hakim bilgisinin - özellikle dini ve mesleki bilgi - diğer çeşitlerindeki keskin muhalefetin ortaya çıkmasıyla bilimsel ve teknolojik bilgi hızla "üstün" veya "yüksek" bilgi statüsüyle uyumlu hale geldi. Freidson'ın açıkladığı gibi, "Batıda daha yüksek bilgi; sistematik ve gerekçeli açıklamada ve dünyayı oluşturduğuna inanılan gerçeklerin ve faaliyetlerin gerekçelendirilmesinde diğer soyutlamalar ve kuramlara resmiyet kazandırdı." "Resmi bilgi" olarak adlandırılan bu bilgi; "hem genel, günlük bilgiden hem de resmi olmayan özel bilgiden ayrı kalmayı sürdürür" [8]. Bilginin resmileştirilmesinin temeli Weber'in rasyonalizasyon kavramıdır. Rasyonelleştirme,

Freidson'un açıkladığı gibi "işlevsel etkinliğin son kazanımı için aklın, ölçmeyle mümkün olduğu durumlarda, yaygın kullanımı"yla ilişkilidir. Maddi dünyanın yanı sıra sosyal dünyaya uygulandığında; "rasyonel eylem açıkçası en çok teknolojiye olmakla birlikte hukukta, kurumların yönetiminde, ekonomide, aslında, modern toplumun tüm kurumsal dünyasında dışa vurulmaktadır. Bu, ilk olarak "kapitalizm ve öngörülebilir bir toplumsal düzenin geliştirilmesi"yle gelişen muhasebe ve yönetim yöntemleri ile ortaya çıktı, "rasyonel-yasal bürokrasi" biçimindeki modern devlet ile yükseldi. Daha sonra özellikle modern bilimin yükselişiyle, daha genel olarak "teknik ve sosyal sorunlara bilimsel yöntemin uygulanması"yla tanımlanır oldu [9]. Aslında, geçtiğimiz yüzyıl süresince üniversitelerde üretilen resmi bilgi, giderek bu tür uygulamalara uyumlaştırdı. Bu tür bilginin hızla genişlemesine paralel olarak da; özellikle, teknokratik yönelimleri olan meslek disiplinleri dramatik bir şekilde büyüdü.

Teknik rasyonalitenin, niçin ekonomik ve sosyal yaşamın temel bir örgütlenme ilkesi olarak ortaya çıktığı sorusu özellikle Marksist ve Weberci bilim insanları arasında hâlâ bir tartışma konusudur. Gerçekten de, bu iki grup arasındaki sorun Weber'e kadar dayanmaktadır. Weber'in amaçlarından biri, teknik rasyonalitenin yayılmasının kapitalist üretici güçlerin gelişiminin doğrudan bir manifestosu olduğunu söyleyen Marksist argümanı çürütmektir. Weber için, bu rasyonelleştirme eğilimi daha büyük bir evrensel-tarihsel karaktere sahipti ve kapitalizm sadece belirli bir tarihsel dönemde, toplumsal düzeyde Batı dünyasında aldığı biçimdi. Onun formülasyonunda özellikle önemli olan Reformasyonun rolü ve Protestan ahlakının yükselişi idi [10]. Weber aynı zamanda sosyalist ülkelerde süregelen kurumsallaşmada aynı rasyonalize eğilimlerine işaret etti, birçok Marksist sıkıntıya neden olan bir gerçekliğe.

Bu çalışmada, Marksistler ve Weberyenler arasındaki uzun süreli tartışmadan kaçındık. Bu amaçla, bu rasyonelleştirme yöntemini başlatmış olsun ya da olmasın, onun genişlemesi için öncelikli bir araç olarak hizmet etmesi sebebiyle, sadece kapitalist gelişme gerçeğini kabul ettik. Kapitalizm altında, iktisadi işletmeler ve devlet kurumları en başından beri giderek "amaçlı-rasyonel" bir biçimde düzenlenmiştir. İlk olarak girişimcilerin ve yetkililerin daha sonra işçilerin ekonomik davranışı, teknik ya da araçsal akılcılığın ilkelerine uymak zorunda kaldı. Hem kapitalist işletme hem de modern devlet yönetiminin özelliği, rasyonel olarak kurnaz girişimcinin ya da politik liderin elinde "malzeme yönetiminin konsantrasyonu" haline gelir [11].

Teknik rasyonalite araştırması ile bürokratik yönetimin gelişmesi birlikte meydana gelir. Örgütsel performans üzerinde etkisi olan teknik bilgi genellikle bürokrasinin özelliğini tanımlamak için görevlerin bölünmesini ve alt bölümlerini gerektirir. Dahası, entelektüel ve örgütsel rasyonalitenin gelişen bu sistemi, teknokratik projeyi ön plana çıkarır. Giderek daha kesin bir hesaplama kullanımıyla metodolojik başarının merkezi bir dinamik haline geldiği bir sosyal sistemde, teknik uzmanın önemli bir kişi olarak ortaya çıkması kaçınılmazdır

[12]. Teknokrat, kısaca, bürokratik örgütlenmeyi modern toplumun teknolojik misyonuna uygun hale getirme merkezi göreviyle görevlendirilir.

Bugün topluma, ekonomik ve teknolojik değişim süreçlerini doğrudan ya da dolaylı olarak ayarlayan fonksiyonel bürokratik kurumların birbirine kenetli ağı hakimdir. Kimse bu ağın temel özelliklerini Strasser'den daha açık bir şekilde özetleyememiştir:

- Teknolojimizin gelişmesi kaçınılmaz olarak, yoğunlaşma ve merkezileşmeye yönelik belirli kapitalist eğilimlerden ayrı olarak, demokratik kararları önlemek için güç kullanımı şansını artıran birkaç merkezdeki güç birikiminin daha da büyümesine yol açmıştır.
- Aynı süreç; yöneticilerin ekonomik gerçeklere kendi eylem alanlarını uyarlamak için gösterdikleri çaba göz önüne alındığında vatandaşlardan gittikçe uzak olan politik sistemlerdeki merkezileşmeyi güçlendirir ve hızlandırır.

Teknolojik gereksinimlerin "sosyal dışsallıkları" ya da modern toplumsal yaşamın diğer alanlarına "taşmaları"nın yanı sıra artan kapsamı dolayısıyla büyük ölçekli teknoloji maliyetleri "demokratik karar alma alanını önemli ölçüde daraltan çok büyük talepler yaratır." Bunların gelişmesiyle projeler, böylece alternatif politika hedeflerini ve seçeneklerini dışlamak için çalışır.

- Teknolojik aygıtların hiyerarşik yapısı, planlayıcılar ve uygulayıcılar arasındaki işin radikal bir şekilde ayrılması ve iş sürecindeki bölünme, tek yönlülüğe, körelmeye ve talebe bağımlı davranışa yol açar.
- Yaşamın yeni kesimleri sürekli olarak büyük şirketlerin pazarlama stratejilerine açık hale getirilir, teknolojik aygıtın kontrolü altına alınır ve yeni meslekler profesyonelleştirilir, insanların dış hizmetlere bağımlılığı artar.
- Politik gündeme eklenen sorular daha karmaşık hale gelir; ilgili verilerin kapsamı, her zamankinden çok daha güçlü ve popüler irade ve kararın şekillendirme süreci her zamankinden daha anlaşılabilir hale gelir. Bu alandaki tüm eğitim çabalarına rağmen, demokrasinin payandaların biri olan meslekten olmayan politik yeterlilik baltalanır. Uzman erkine doğru hareket edilir [13].

Bu dinamiği yapılandıran baskın kurumlar, şirket ve devlettir, özellikle bürokratik idari kurumlardır. Teknokratik karar kuralları tarafından yönetilmese de yönlendirilen bu ana kurumlar – hem ayrı ayrı hem de birlikte – modern teknolojik gelişmenin ve toplumsal değişimin baskın taşıyıcıları olarak ortaya çıkmıştır [14].

Sistemlerin sürdürülmesi yararına, baskın kurumlar ikincil bir benzersiz setin geliştirilmesine ihtiyaç duymuş ve kültürel kurumlar teknoloji temelli bir topluma yönelmiştir. Bu kurumların en önemlileri arasında şehirde bulunan belediyeler ve sosyo-politik çoğulculuk biçimleri vardır; toplumsal tabakalaşmanın bir mobil sistemi; endüstriyel sosyal yaşam bağlamında bir "özel alan"; kitlesel eğitim ve bilimsel ve teknolojik yenilik için büyük ulusal üniversiteleri de kapsayan çeşitli kurumlar. Bu kurumlardan her biri, bir dereceye kadar, baş-

lica kurumların zorunluluklarını desteklemek için rasyonalize edilmiştir. Bunlar temel sistemleri destekler: Özel değer sistemleri kabul etmek için nüfusu sosyalleştiren kurumlar, uyuşmazlıkların çözümü için yöntem hükümleri, verimli mekânsal ilişkilerin kurulması, ekonomik istikrar için temel altyapı tedariki, teknik araştırmanın geliştirilmesi, işgücünün eğitimi vb. Bütün bu etkinlikler, ana kurumların misyonunu kolaylaştırmak için rasyonel bir şekilde koordine edilmelidir. İkincil kurumlar ara sıra önemli ölçüde özerklik elde edebilseler de bu kurumların rasyonalizasyonu hiçbir zaman kolay değildir. Onların ana kurumların ihtiyaçları ile aynı doğrultuya getirilmesi büyük politik çatışmaların kaynağı olabilir [15].

Teknik rasyonalite ve onun bürokratik sisteminin bu yavaş ama istikrarlı genişlemesi, son derece karmaşık bir olgu olarak pek çok yazının konusu olmuştur. Teknolojinin savunucuları genellikle açık bir önermeyi vurgularlar: Teknolojik ilerleme, Batı dünyasına benzeri görülmemiş bir zenginlik getirmiştir. Bu gerçeğin kapsamlı kutlanmasına rağmen, teknoloji ve bürokrasinin güçlerine adanmış yaşam tarzımız üzerindeki etkileri hakkında bazı çok temel endişelerden kurtulmak mümkün olmamıştır.

Teknik rasyonalitenin toplumsal yaşam üzerindeki etkisi hakkında endişe edenler arasında, Weber de vardı. Weber, aklın bu tarzı hakkında oldukça karışık duygular dile getirdi ve aklın potansiyel olarak kötü niyetli sonuçları konusunda uyarılarda bulundu. Weber, özellikle teknik uzmanın sosyal yaşamın gittikçe artan bölümleri üzerindeki devam eden bürokratik biçimi konusunda endişe duydu. Weber için, bürokratik yönetimin gelişmesi “dünyanın düş kırıklığı”na neden oldu. Modern yaşam bir “demir kafes” haline geliyordu. Kendisinin de belirttiği gibi:

Bu kafeste kimin yaşayacağını ya da bu müthiş gelişme sonunda tamamen yeni kâhinlerin ortaya çıkıp çıkmayacağını ya da eski ideallerin büyük bir yeniden doğuşunun olup olmayacağını veyahut mekanize taşlaşmanın olup olmayacağını kimse bilemez. Kültürel gelişmenin son aşaması için şu söylenmiş olabilir: “Ruhu olmayan uzmanlar, bir medeniyetin daha önce asla elde edemediği bir seviyeye ulaşıldığını hayal ederler” [16].

Bazıları için, bu sürecin doruk noktası en büyük bürokratik sistemdir, totaliter toplumdur. Totalitarizmden başka, teknik uzmanlık egemenliği altında yaşam gittikçe daha gayri şahsi, kişiliksiz ve yabancılaşmış şeklinde görülür. Goodman'ın dediği gibi, “muazzam sosyal örgütlerde güçsüz olan insanlar, önceki teknolojik araçların neden olduğu problemleri çözmek için umutsuzca teknolojik araçlara güvenme” ihtiyacı duyuyorlar [17]. Büyük bürokratik işyerlerinin beslediği yabancılaşmayı düşünmemiz yeterlidir; teknik ve mali açıdan yönetilemez kentler; Üç Mil Adası Faciası, çevredeki zehirli atıkların kirliliği, uzay mekiği Challenger'ın patlaması veya nükleer silahlanma yarışının mantıksızlığı. Bu tür gerçekler bizde çoğu zaman hiçbir şey yapılamayacağı hissini uyandırır. Kaderimiz, umutsuzca uzmanların bürokratik dünyasına ve onların görünürde özerk teknolojilerine bağlı görünüyor.

O halde öncelikli soru şudur: Bürokratik olarak teknolojinin kör güçlerine boyun eğdirilmiş hale mi geldik? Gelecekte olayların kontrolünü ele geçirmek ve insani değerleri göz önünde bulunduran yeni teknolojik gelişmeler mümkün olacak mı? Bu sorulara yanıt verememekle birlikte ele alınması gereken bazı sorunlar açıktır. Teknokrasi bu sorunlardan biridir. Teknokratlar, bu eğilimlerin temel temsilcileridir, onların değerleri ve metotları teknolojik ilerlemenin seyirine rehberlik edecektir. Bu sebepten dolayı, uzman bilgisinin ve istihdam edildiği süreçlerin doğasını yeniden düşünmeye başlamamız gerekir. Bu amaca yönelik bir sonraki adım olarak, teknokratik kuramcılara başvuracağız. Teknokrasi fikrinin kökeni ile başlayabiliriz.

2. TEKNOKRASİ VE AYDINLANMA

Teknokrasi terimi ilk kez Amerikalı mühendis William Henry Smyth tarafından 1919 yılında kullanılmış olsa da, fikir genel olarak 17. yüzyılda Francis Bacon'a uzanır [18]. Bacon için, tarihin belirleyici özelliği, bilim ve teknolojinin hızla gelişmesi ve yükselmesiydi. Platon'un, sosyal adaletin "biçimlerini" kavrayan "filozof kralları" tarafından yönetilen bir toplum tasavvur ettiği yerde, Bacon liyakat ve teknik düzen adına hüküm verecek teknik bir seçkin aradı. Nitekim, Bacon'ın Yeni Atlantis'teki (1622) amacı; ütopyik geleceğin hükümdarı olarak araştırmacı bilim adamı ile filozofun yer değiştirmesine yönelik açık bir girişimdi. Yeni Atlantis saf bir teknokratik toplumdur. Gelişen teknolojik ilerlemeyi amaçlayan araştırma kurumları ile dolu bilimsel rasyonalite, toplumun merkezine yerleştirildi. Onun araştırma enstitüleri "krallığın her bir gözü olarak" tarif edildi [19].

Bacon, bir İngiliz ütopyik vizyonerden çok daha fazlasıydı. Ayrıca modern bilimin geliştirilmesinde önemli bir rol oynadı. Bacon, özellikle fenomenlerin gözlemi ve veri birikiminde bilimsel araştırmanın temel unsurlarının yorulmaz savunucusu oldu. Bu bağlamda O'nun yazıları, ortaçağ felsefesinin soyut ve tümdengelim yöntemleri üzerindeki erken Rönesans saldırısının, özellikle din adamlarının, 17. yüzyıldaki büyük bir devamını temsil eder. Aslında, Bacon bilimsel ilerlemenin yükselişi için önde gelen bir ideolog idi.

Bacon sonrasında, bir teknokrasi düşüncesi yeni ortaya çıkan endüstriyel düzen artışıyla büyümeye devam etti [20]. Özellikle bu, yaklaşan sanayi toplumunu açıklamak ve meşrulaştırmak isteyen 18. yüzyıl Aydınlanma kuramcılarının ideolojisi olarak detaylandırıldı [21]. "Eski Rejim" in dağılmasına bir tepki olarak kaynaklanan Aydınlanma, Fransız Devrimi ile sonuçlanan yeni bir entelektüel ve kültürel arayıştı. Bu arayışın temeli, filozofların iyimser inancıydı. Bu entelektüellerin birkaçı kelimenin tam anlamıyla filozoftu ve hiçbiri Fransız değilken hepsi aklın ideallerini, doğal hukuk ve ilerleme bağlılığını paylaştı. Büyük bir kısmını; gazeteciler, ekonomistler, siyaset kuramcıları ve sosyal reformcuların oluşturduğu Aydınlanma düşünürleri, ilkelerini ampirist Newton ve Locke gibi iki yüzyıl önceki atalarından aldılar. Esasen, onlar insan aklının; insanlığı geçmişin hataları ve talihsizliklerden bağımsız yapacağına ve kalıcı barışın, mükemmel yönetimin ve ütopyik bir toplumun oluşmasına yol açacağına inanıyorlardı.

Birçokları için, Fransız Devrimi bu rüyanın bir alameti idi. Fransız Devrimi, 18. yüzyıl filozoflarının “Cennet Şehri” olarak tarif edilmiştir.

Newton’un matematiksel yasaları ve ilkelerinden bir hayli etkilenen filozoflar, insan ilişkilerinin temelini oluşturan düzeni ve mantığı bulabileceklerine inandılar. Gerçekten de, sık sık Newton’un devlet idaresi, adalet ve ekonomisinde kendilerini tanımladılar. Nihai amaç, toplumsal kurumlar anlayışımızı Newton tarafından ortaya konulduğu gibi titiz ampirik formüllere tercüme etmek ya da daha doğrusu “azaltmak” oldu. Toplumun gidişatı gezegenlerin hareketinden veya fiziksel bir nesnenin yerçekimsel düşüşünden daha farklı bir şekilde anlaşılmalıydı.

Filozofların formülasyonlarının temelinde, Newton fiziğinden ve endüstriyel düzenin ortaya çıkışından yani mekanik ve makeden ödünç alınan güçlü bir metafor vardır. Filozoflara göre, insanoğlu toplumsal makinenin ilkelerini kavrayamadığından dolayı tarihin büyük bir döneminde onun işlemlerine büyük ölçüde engel oldu. Bu temel yasalara bir kez sahip olan insanoğlu “daha iyi”yi sorunsuz ve verimli bir şekilde gerçekleştirmek için sonunda “dünyamakine”sine izin verecekti. Çağın iyimserliği Condorcet tarafından dile getirildi. Condorcet, İnsan Zihninin İlerlemesi’nde (1974), okurlarına aşağıdaki soruları sordu:

Eğer insanoğlu, yasalarını bildiği olguları kesin bir biçimde öngörebiliyorsa, insanlık tarihinin sonuçlarının incelenmesi ile insanlığın geleceğinin, belli bir olasılık dahilinde ortaya konması neden nafîle bir girişim olarak ele alınır? Doğa bilimlerinin temellendiği yegane inanç, evrenin düzenli ve sabit olduğu olgusunu düzenleyen; bilinen veya bilinmeyen genel kanunlarsa, neden bu ilke doğanın işleyişi için doğruyken insanın entelektüel ve ahlaki kapasitesinin gelişimi için doğru olmasın? [22].

Condorcet’in argümanının Aydınlanma düşünürleri üzerinde derin bir etkisi oldu. Bu düşünürler arasında Saint-Simon ve August Comte da vardı. Hiçbir yazar, teknokratik düşüncenin gelişimi üzerinde Saint-Simon ve August Comte kadar etkili olmamıştır. Saint-Simon, adeta “teknokrasinin babası” olarak düşünülür.

Saint-Simon ve Comte: Pozitivist Devlet

Saint-Simon’un teknokratik projeye katkısının tam etkisini ifade etmek güçtür. Simon, Batı dünyasının genelinde takipçilerini etkileyen 19. yüzyılın en popüler ütöpik düşünürlerinden biri idi. Etkisinin bir nedeni, çalışmasında çeşitli teorik çıkarımları barındırmasıydı. E. H. Carr onu “sosyalizmin öncüsü, teknokratların öncüsü ve totalitarizmin öncüsü” olarak tarif ederek bu noktayı yakalamıştır [23].

Saint-Simon’un ütopyacı vizyonu Fransa’da sanayi ve politik devrimlerin ardından patlak veren toplumsal krizlere karşı bir yanıtı. Esasen, O’nun yazıları, yeni bir Avrupa sosyal düzenini ayrıntılarıyla açıklama girişimini temsil etti. Segal,

vizyonun ana temalarını şöyle özetler: Bilim ve teknoloji “teknik kadar önemli sosyal sorunları da çözmek için” idi; teknik uzmanlara “toplumu çalıştırmak için” gereksinim duyulacaktı; “bu değişiklikleri etkilemek için”, “aydınlanmamış kitleler”in kontrol edilmesi zorunlu olacaktı; “sosyal kökenlere dayalı olmayan” fakat “doğal yetenek ve toplumun gereksinimleri” üzerinde “yeni bir Avrupa hiyerarşisi kurma gereksinimi ve kitlesel demokrasiyi ve politikayı sırayla terk etme ihtiyacı” olacaktı [24].

Saint Simon için, bir zamanlar Avrupa’yı tanımlamış olan siyasi, entelektüel ve kültürel birlik; çeşitli hareketlerin ve inançların saldırısı altında çökmüştü. Aralarında çok sayıda Protestan, kapitalist ve milliyetçi olan sayısız rakip güçler; eski kültürün temellerini çözmek için gizlice işbirliği yapmıştı. O’na göre, her şeyi kapsayan bir ideolojiye dayalı yeni bir birlik kurmak gerekiyordu. Sadece bilim ve teknoloji alanında bir inanç, özellikle kilisenin yaygın bölücü ideolojilerinin yerini alabilirdi. Kısacası, Avrupa’nın eski yöneticileri olan rahipler ve politikacıların yerine bilim adamları ve teknisyenler geçmeliydi [25]. Bir yazarın belirttiği gibi Saint-Simon’un çalışması Bacon’un kehaneti için bir reçete olarak yorumlanabilir [26].

Saint-Simon’a göre gerçek ilerleme sadece siyasi çıkar rekabetinin olmadığı özgür bir toplumda bulunabilirdi. Bu, endüstri ve yönetim içinde yeni bir “uzman yönetimi” sisteminin getirilmesi ile başarılabilirdi. Yeni devlet, aslında, “İdari Devlet” olarak ifade ediliyordu. Başlangıçta, Saint-Simon, yeni sistemin yönetiminin bilim adamları ve teknisyenler tarafından yerine getirilmesi gerektiğini ileri sürdü. Daha sonraki eserlerinde Simon; bu konumu üçlü erk şeklinde ifade edilen bir yapı ile değiştirdi: Bilim adamları ve teknisyenlerin yerini; sanayi yöneticileri, filozoflar ve sanatçılar aldı [27].

Saint-Simon için en önemli konu, bu yönetim kurumlarının kusursuz organizasyonuydu. Bilim, onun felsefesinde ayrıcalıklı bir konumda olmasına rağmen, O, diğerlerinden üstün olan bir bilimi açıkladı, yani “örgüt bilimi”ni. O’nun yaklaşımının özü, bir uzmanlar hiyerarşisi tarafından yönetilen bürokratik bir güç sistemi idi. Bunların tümünün ortak yararına hitap eden Simon, çalışan sınıflara uzmanın aydınlanmasından çok, onların kurumun en üstünden gelecek otoriteyi kabul etmelerini tavsiye etti. Bireyler sadece bu gruplar tarafından teknokratik seçkinlere katılmaya davet edilse de bilgi, örgüt hiyerarşisinde yukarıya doğru hareketlilik için önkoşul olarak vurgulandı. Bu, yeni ortaya çıkan profesyonel gruplar arasında popüler bir düşüneydi.

Burada Saint-Simon’un sisteminin sınıf etkilerinden bazılarını bakmaya başlayabiliriz. Çalkantılı bir sınıf mücadelesi döneminde yazılan eserin önemli yönleri; yeni orta sınıfın özlemlerinin bir ifadesi olarak yorumlanabilir. Genel olarak, yükselen orta sınıflar gibi, onun yeni düzeninin bilim adamları ve teknisyenleri devrim sonrası sınıf yapısında güvenli bir yer arıyorlardı. Onların çıkarlarını geliştirmek için Saint-Simon, teknokrasiyi her ikisi de genellikle kuşku olan endüstriyel seçkinler ve işçi sınıflarına satmak için önemli bir zaman

ayırıldı. Simon'un çabasının meşhur "aylağın meseli"nden daha belirgin olduğu başka bir yer yoktur. Temelde Eski Rejim'in sınıflarına bir saldırı olarak Simon, hemşerilerinden; ülkenin en iyi 3 bin bilim adamı, teknisyeni ve sanatçısının ve 30 bin eski muhafızının; soylular, kilise baş piskoposları, taç memurları, hakimler, mareşaller ve soyluların tarzında yaşayan 10 bin en zengin arazi sahibinin kaybının etkisini düşünmelerini istedi. Savunduğu bilim adamları ve teknisyenler adeta vazgeçilmezdi, oysa diğerleri olmadan toplumu yönetmek kolaydı. Simon, "bu gerçekler, toplumun baş aşığı bir dünya olduğunu göstermektedir" diyerek devam etti [28].

Saint-Simon'un başlıca müridi Auguste Comte oldu. Pozitif Felsefe Dersleri adlı ünlü eserinde Comte, Saint-Simon'un geliştirmeyi başaramadığı "pozitif bilgi" sentezini ortaya koydu. Altı ciltlik bu çalışmasında Comte, gerçek bilginin (ampirik bilgi olarak ifade edilir) sadece "pozitivist metot"un kullanımıyla elde edilebilir olduğu vurguladı [29]. Fizik biliminin epistemolojik kurallarına dayanan pozitivist yöntem, insan deneyiminin ampirik boyutlarını belirlemek için kuralları ve değerlendirme kriterlerini ayrıntılarıyla açıklar [30]. Prensipten olarak, bu kurallar bilimsel gözlem, deney ve ampirik analizin yürütülmesiyle ilgilidir (somut ve ampirik önermelerin mutlak ayrımı da dahil olmak üzere). Pozitivist araştırmanın temel amacı, toplumun genel "bilimsel yasa"sının keşfidir. Comte böyle ampirik araştırmalarla daha az ilgilendi; O'nun asıl amacı bilimin - hem doğa bilimi hem de sosyal bilimi - birliğini kurmaktır. O'nun pozitivist epistemolojinin metodolojik ilkeleri, ortak yöntemi oluşturdu. Bu ilkeler, çağdaş teknokratik düşünceye derin bir şekilde yerleşti.

Pozitivist felsefi sisteminin yavaş yavaş gerçekleşmesini açıklamak için Comte, felsefe ve bilimde olması muhtemel pozitif devrimle başlayarak ve "Pozitif Devlet"te doruk noktasına çıkararak tarihi çeşitli evrelere böldü. (Çoğunlukla bilimin ve endüstrinin hegemonyası olarak anlaşılan) pozitif devletin erdemleri konusunda "cahil kitleler"i ikna etmek için Comte, geçici bir devrimci diktatörlük ihtiyacını tasavvur etti. Comte, diktatörlüğü bir "geçiş" olarak tanımlamış olsa da; teknokrasinin düzen ve ilerleme değerleri, sonunda özgürlük ve eşitlik ideallerinin yerine geçecektir. Fransız Devrimi'nin son fazı olan anti progresif düşüncelerin gelişimiyle hayal kırıklığına uğrayan Comte, giderek bireysel özgürlüklere karşı hoşgörüsüz oldu. Sonunda, Comte politik açıdan muhafazakârlığa döndü ve tarihin bir muhafazakâr teorisi ile sosyal değişim felsefesini uyumlaştırmaya çalıştı.

Bu muhafazakâr dönüş ile birlikte, Comte, bilim ve sanayinin ortaya çıkışının (daha yüksek eğitim düzeyleri ile birleştiğinde bile) Pozitif Devlet'in geleceğini sağlamak için yetersiz kalacağına ilişkin endişe duydu. Comte, bu endişeleri desteklemek için daha önce Simon tarafından öngörülen bir vekil dinin gelişimini savundu. Bu amaçla, Comte "insanlık dini" şeklinde ifade edilen "sosyok-rasi" kavramını geliştirdi. Sosyologlar, bu yeni inanın ilkelerini tespit etmek ve bir "sosyolatri" ile tamamlamak için vardı. Sosyolatri insanların zihnindeki yeni

sosyal ahlak kurallarını tasarlamak için düzenlenmiş bir festivaller, ibadetler ve ayinler sistemini gerektiriyordu. Bu süreç içinde, erkekler ve kadınlar kendilerini Tanrı'ya değil ama tarihin büyük insanoğlunda vücut bulan "Büyük Varlık" olarak sembolize edilen "İnsanlık"a adıyorlardı [31].

Elbette, Comte'un sosyolatri teorisi önemli eğlence kaynağı olmuştur. Comte'un günümüz savunucuları genellikle O'nun pozitif bilgi teorisini, sosyolatri fikrinden ayrı tutmak istemişlerdir. Bu yazarlar için, pozitivizm ilk elde bir bilgi teorisidir, bir tarih felsefesi ve politik bir programdır (bazıları bir yaşam ve düşünce tarzı olduğunu bile söyleyecektir). Her iki durumda da, Comte'un çeşitli biçimlerde "Pozitivizm" veya "Yeni Sosyal Sistem" şeklinde adlandırılan yeni "insanlığın bilimi", modern sosyolojinin yükselişinde çok etkili oldu. Birçok kişi O'nu disiplinin babası olarak adlandırdı. O'nun aynı zamanda, modern sosyal bilimin teknokratik kökenlerinin altını çizdiği de bir gerçektir.

3. POZİTİVİZM VE FAYDACILIK: GERÇEK-DEĞER AYRILIĞINI BİRLEŞTİRMEK

Saint-Simon ve Comte'un teorik yazıları 19. yüzyıl teknokratik düşüncesini şekillendirmiş olsa da bu bölümü kapatmadan önce faydacı ekonomik ve ahlaki teorinin etkilerinden de bahsetmekte yarar var. Faydacılar genel anlamda tipik teknokrasi teorisyenleri değildir ancak onların ilkeleri projenin teori ve pratiğinde temel bir rol oynamıştır. Böylesi bir etkinin izlerine belki de ilk kez Jeremy Bentham'ın 19. yüzyılın ikinci yarısında Viktorya Dönemi İngiltere'sindeki faydacı ahlak teorisinden esinlenen reform hareketinde rastlanılabilir [32]. Reformcuların örgütlü grupları bu dönem boyunca ekonomik ve sosyal yaşamın her boyutunun faydasını ölçmeye ve buldukları sonuçları parlamenter yapıyı ile ilişkilendirmeye çalışmıştır. (Bu gruplar) büyük ölçüde Bentham'ın ve çalışmalarının fanatığıydılar. Bu hareket ile 20. yüzyıl teknokratik reform hareketi arasında, bilimsel yönetim konusunda ilginç paralellikler saptanabilir. Şimdilik faydacılık ilkelerinin ana hatları ve bunların karar verme pozitivist teorisi ile ilişkisiyle yetinelim.

Birçok teknokrat şu veya bu biçimde faydacıdır. Faydacılığa yapılan vurgu – hem açık hem de gizli – hiçbir alanda yönetim ve siyaset bilimlerinde olduğundan fazla değildir [33]. Faydacılığın çeşitli varyasyonlarında ortak olan genel faydacılık ilkeleri, yönetim ve siyaset bilimlerinin temel karar tekniklerinin, özellikle de fayda-maliyet analizinin, temelini oluşturmaktadır (bariz teorik terminolojiyle, genel olarak faydacılık ilkeleri geleneksel ekonomik analizin normatif temellerini oluşturmaktadır).

Teknokratik sosyal bilimler genellikle ahlakdışı olarak tanımlanır, fakat bu yargı yalnızca spesifik bir ahlak teorisinin, faydacı etiğin, reddini yansıtmaktadır. Aslında faydacılık bu disiplinleri iyi inşa edilmiş sofistike ahlak teorisine birleştirilmektedir. Faydacılığın teorik işlevi normatif karar kriterlendirme ile pozitivist karar teknikleri sağlamaktır [34]. Faydacılık özünde, pozitivistlere gerçek-değer

ikiliğini karar vermenin pratik alanlarında birleştirmeye olanak veren normatif bir kural sağlar.

Faydacı karar verme teorisinin pozitivist sosyal bilimlere nasıl hizmet ettiğini anlamak için "kavranamazlık değer" öğretisini (gerçek-değer ikiliğinin meta-teorik temeli) kavramak esastır [35]. Bu teoriye göre, değer yargıları aslında yaşam koşullarına verilen tepkilerdir. Sübjektif taahhütler olarak kanıtlanabilir hiçbir gerçeklik içermezler. Objektif bilgi olarak nitelenebilmeleri için ifadelerin formel bilimsel yöntemlerle kanıtlanması gerekir. Değer ifadelerinin -özellikle de spesifik değerlerin benimsenmesine yol açan durumlara ilişkin ifadeler veya değer fikirlerinin benimsenmesinden doğan sonuçlara ilişkin ifadelerin- önemli kısımları bilimsel olarak incelenebilse de bir değer yargısının kesin gerçekliğini bilimsel olarak oluşturmanın bir yolu yoktur. Bu yüzden, son tahlilde, değer yargıları rasyonel yöntemlerin ve bilimin süreçlerinin ötesinde kalmalıdır. Pratikte sıkça ihlal edilse de, yöntemsel düzeyde gerçek-değer ikiliği sosyal bilimlerin, özellikle de yönetim ve siyaset bilimlerinin, baskın yönetici ilkesi olarak geçerliliğini koruyor. Adamakıllı yargılanabilmek için tüm araştırmaların, en azından resmi olarak, bu ilkeye uyması gerekiyor.

Öyleyse pozitivistlere göre gerçekler ve değerler farklı epistemolojik konumlara sahiptir. Dünyadaki "gerçek şeylere" atıfta bulunan gerçekler ampirik araştırma ile saptanabilirken, değerler mevcut dünyaya verilen sübjektif tepkiler olarak yorumlanır. Değerler mevcut durumlarla sadece ilişkili addedilir. Değerler ampirik olarak çalışılabilir ancak bir değerler setinin (ya da değer sisteminin) geçerliliğini ya da bir diğerine üstünlüğünü kanıtlamak mümkün değildir. Bu durum çetrefilli bir soruyu akla getiriyor: Hangi davranış biçiminin en iyisi olduğuna nasıl karar verilebilir? Faydacılık, buna bir yanıt önerir.

Faydacılara göre çözüm, bireylerin ve grupların tercih ve arzularına yapılacak ampirik vurguda saklıdır. Faydacılığa ilişkin çok çeşitli teoriler olsa da, hepsi özellikle değerlerin (tercihler ve çıkarlar) varlığına yerleşmiş, bu yüzden de "verili" kabul ediliyor. Faydacılar, birbiriyle yarışan değerler üzerindeki yargıların geçiciliğinden kaçınarak, değerleri her ne şekilde olursa olsun toplumda bir bütün olarak en fazla tatmin/memnuniyete yol açacak şekilde maksimize etmeyi amaçlar (ya da klasik tabirle "daha fazla insan için en fazla fayda"yı maksimize etmeye çalışır). Faydacılık bunu, belirli sonuçlara ulaşabilmek için kaynakların etkin ve etkili dağılımının rasyonel hesabıyla gerçekleştirmeye çalışır. Bu görüşe göre karar vericiler, değerleri yargılamamalıdır. Aksine onların işlevi yalnızca nesnel ve tarafsız olarak faydacılık ilkelerini uygulamak, yani değerlerin mevcut dağılımını belirlemek ve bu değerleri maksimize etmenin en etkin yolunu seçmek olmalıdır.

Ahlak teorisi diliyle, faydacılık stratejisi; mevcut durumdan (örneğin birey ve grupların mevcut tercihleri) bir gereklilik (en fazla faydayı neyin oluşturması gerektiğine ilişkin bir ifade) çıkarma girişimi olarak tanımlanmıştır. Bu, birçokları tarafından epeydir etik ilkelerin ihlali olarak kabul edilmektedir. Faydacı

teori esasta, insanların ne istediği konusundaki gerçeklerin doğrulanabilirliğine vurgu yaparak, ancak farklı değer y6nelimlerinin g6relisi 6nemi 6zerine hiçbir s6z s6ylemeden, (6rneğin kapitalizm ve sosyalizmin) yerleşik hak ve adalet kavramlarının sert ve kesin eleştirilere tabi tutulamayacağını iddia eder. Bir politik sistemin ahlak ilkelerinin bir diğerinininkinden daha akılcı olmasının değerlendirilemezliği kadar, faydacı karar verme; mevcut sosyal d6zenlemelerin ve bunları y6neten baskın değer sistemlerinin siyasi eleştirisini saptırmaya rahatlıkla hizmet etmektedir.

“Faydacı karar verme” bunu iki biçimde yapar: “Karşı olgusal” değer ve ideallere dayanarak elit değer sistemlerini siyasi eleştirmeden yalıtır. Eğer değer yargıları, sonuçta bir bireysel tercih meselesiye, o zaman baskın değer sistemi karşıt değer sistemi kadar geçerli olmalıdır. İkincisi, sosyal eylemin nihai amaçlarının ne “olması gerektiğine” dair doğası gereği normatif siyasi soruları, belirli sonuçların çok 6zel araçlarının etkinliğine dair pragmatik ampirik sorulara d6n6st6r6r. B6ylece, y6netim ve siyaset bilimlerine, çokça karar hiyerarşisinin y6ksek seviyelerinde belirlenen politikaların veri ihtiyacına hizmet amacıyla uydurulmuş, doğal, işlevsel, normatif bir temel sağlar. 6zetle, siyasi meseleler teknik karar vermenin ihtiyaçlarına uyacak şekilde yeniden yapılandırılır, b6ylece Y6netsel Devlet’in gelişmesinin ve b6y6mesinin yolu açılır [36].

Teknokrasinin teorik k6kenlerine ilişkin tartışmamıza burada ara verebiliriz. Bu b6l6mde tartışılan teoriler, 6zellikle de Saint-Simon ve Comte’unkiler, teknokratik hareketi tanımlamak için temel kavram ve ilkeleri sunmaktadır. Yazılarında mevcut olan; yeni bir sınıf olarak bilimsel/teknik seçkinler g6r6ř6, pozitivizme ve metodolojilerine vurgu, planlama yoluyla toplum m6hendisliğinin merkezi rol6, 6rg6t teorisinin başlangıcı ve Y6netsel Devlet kavramıdır. Bu kavramlardan daha da 6nemlisi bunları birbirine bağlayan ilkelerdir. Saint-Simon ve Comte’da siyasetçilere karşı bir d6şmanlık, demokrasinin siyasi ve toplumsal çatışmanın k6keni olduğu g6r6ř6, sınıf çatışmasının teknik karar verme ile yer değiştirmesi gerektiği inancı ve teknolojik gelişmenin ve materialist 6retkenliğin iyi toplumu tanımlayan 6zellikler olduğuna dair derinlere yerleşmiş inançlar bulunur. Bacon’un daha 6nceki savlarını çağrıştıran bu temalar, siyasetçilerin bilimsel ve teknik seçkinlerle yer değiştirmesi gerektiğine ilişkin derinlere yerleşmiş inancın temelini oluşturur. Bu g6r6şler, teknokratik yazında tekrar tekrar belirir. Sadece tarihi durumlar değişir, fikirlerin kendisi b6y6k 6l6de sabit kalır.

KAYNAKÇA VE NOTLAR

1. Langdon WINNER, *Autonomous Technology: Technics-out-of-Control as a Theme in Political Thought* (Cambridge: MIT Press, 1977), p. 47.
2. Robert HEILBRONER, *The Limits of American Capitalism* (New York: Harper & Row, 1966), p. 115.
3. Wilbert E. MOORE, *Social Change* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1963), p. 89.
4. Walter E. ROSTOW, *Politics and the Stages of Growth* (New York: Cambridge University Press, 1971), p. 56.
5. Daniel BELL, *The Coming of Post-Industrial Society* (New York: Basic Books, 1973), p. 349.
6. Jacques ELLUL, *The Technological Society* (New York: Knopf, 1964), p. xxv.
7. Şuradan alıntılanmıştır: Herbert MARCUSE, "Industrialization and Capitalism in the Work of Max Weber" in *Negations* (Boston: Beacon, 1968), p. 204.
8. Elliot FREIDSON, *Professional Power* (Chicago: University of Chicago Press, 1986), p. 3.
9. Ibid.
10. Max WEBER, *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* (New York: Scribner, 1958).
11. Hans GERTH and C. Wright MILLS, *From Max Weber* (New York: Oxford University Press, 1958), p. 221.
12. Ibid.
13. Johanno STRASSER, "1984: Decade of the Experts?" in 1984 Revisited ed. Irving Howe (New York: Harper & Row, 1984), pp. 162-63.
14. Peter BERGER, Brigitte BERGER and Hansfried KELLNER, *The Homeless Mind: Modernization and Consciousness* (New York: Vintage, 1973), pp. 97-115.
15. Ibid.
16. WEBER, *The Protestant Ethic*, p. 182.
17. Paul GOODMAN, *New Reformation: Notes of a Neolithic Conservative* (New York: Random House, 1970), pp. 192-93.
18. William H. SMYTH, "Technocracy: Definitions and Origin", *Nation* 125 (December 28, 1932), p. 646.
19. Francis BACON, *The Great Instauration and the New Atlantis*, ed. J. Weinberger (Arlington Heights, IL: AHM, 1980).
20. Bkz. William LEISS, *The Domination of Nature* (Boston: Beacon, 1972).
21. Peter GAY, *The Enlightenment: An Interpretation*, 2 vols. (New York: Knopf, 1966-69).
22. Marquis de CONDORCET, *Sketch for a Historical Picture of the Progress of the Human Mind* (New York: Noonday, 1955).

23. E. H. CARR, ***Studies in Revolution*** (New York: Grossett and Dunlap, 1964), p. 2.
24. Howard P. SEGAL, ***Technological Utopianism in American Cultural*** (Chicago: University of Chicago Press, 1985), pp. 62-63-
25. Ibid., p. 47.
26. BELL, ***The Coming of Post-Industrial Society***.
27. Henri de Saint-SIMON, ***Social Organization, the Science of Man and Other Writings*** (New York: Harper Torch, 1964), pp. 1-27.
28. Bu benzetme, Saint-Simon'un eseri L'Organisateur'da vardır (1819). Bu, Felix M. H. Markham'ın, ***Henri Comte de Saint-Simon: Seçilmiş Yazılar*** adlı çalışmasında da görülür (Oxford: Blackwell, 1952), pp. 72-75.
29. Auguste COMTE, ***Cours de philosophie positive***, vol. 6 (Paris: Bachelier, 1830).
30. KOLAKOWSKI'ye göre pozitivism, "insan bilgisiyle ilgili olarak bir değerlendirme kriteri ve kurallar derlemesine" ve 'bilgi', 'bilim', 'bilis̄' ve 'enfomasyon' gibi terimleri nasıl kullanacağımızı düzenleyen normatif bir tutuma gönderme yapar. O, pozitif bilgiyi oluşturan dört temel kural belirler. Bunlar: (1) veri toplama, somut deneyimde ortaya çıkan gerçeklerle sınırlı olmalıdır; (2) genel anlamda formüle edilen kavrama belirli gerçekler dışında hiçbir göndergeye sahip olmamalıdır; (3) değer tahminleri, deneysel bilginin oluşturulmasıyla aynı şekilde keşfedilebilir değildir ve bilimsel yöntemin temel bir bütünlüğü vardır. Bkz. Leszek KOLAKOWSKI, ***Positivist Philosophy*** (Harmondsworth: Penguin, 1972).
31. Auguste COMTE, ***System of Positive Polity: Treatise on Sociology Instituting the Religion of Humanity***, 4 vols. (London: Longman's Green, 1851).
32. G. M. YOUNG, ***Victorian England: Portrait of an Age*** (Oxford: Oxford University Press, 1964), pp. 32-33.
33. Laurence TRIBE, ***"Policy Science: Analysis or Ideology"*** *Philosophy and Public Affairs* 2 (1972): 66-110; and Alasdair MACLINTYRE, ***"Utilitarianism and Cost/Benefit Analysis: An Essay on the Relevance of Moral Philosophy to Bureaucratic Theory"*** in *Ethical Theory and Business*, ed. Tom Beauchamp and Norman Bowie (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1979).
34. Bu noktada, kusursuz bir tartışma için bkz. Peter STEINBERGER, ***Ideology and the Urban*** Crisis (Albany: State University of New York Press, 1985), pp. 40-62.
35. Gerçek - değer ikiliği ve kavranamazlık değer için bkz. M. E. Hawkesworth, ***Theoretical Issues in Policy Analysis*** (Albany: State University of New York Press, 1988), pp. 36-72.
36. John BYRNE, ***"Policy Science and the Administrative State: The Political Economy of Cost-Benefit Analysis" in Confronting Values in Policy Analysis***, ed. Frank FISCHER and John FORESTER (Newbury Park, CA: Sage, 1987), pp. 70-93.